

ՊԷՁՈՒՆ ԾԾՁԾ

ԶՈՐՔԻ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Անցյալում անգլիական բանակում ընդունված էր համարել, որ բարոյական վիճակը հետևյալ հիմնական գործոնների հոգեբանական ազդեցության արդյունքն է. մարտական ուսուցում, զենք ու զինամթերք, նյութական վիճակ (ներառյալ սնունդը, կենցաղային պայմանները և այլն), ղեկավարում, կարգապահություն և ընկերական ոգի:

Սակայն, եթե այդ ընդհանուր սխեման լրիվ լիներ, ապա երկու կովոլդ բանակների բարոյական վիճակների միջև բացարձակապես կամ գրեթե բացարձակապես ոչ մի տարբերություն չպետք է լիներ:

Զորքի բարոյական վիճակի գնահատմանն այդպիսի մեկերեսային մոտեցումը կարող է ճիշտ թվալ, բայց խնդիրն ավելի մանրակրկիտ ուսումնասիրության ենթարկելիս մենք տեսնում ենք, որ այն սնանկ է: Անգլիայում թագավորի և պառլամենտի միջև քաղաքացիական պատերազմի շրջանում¹ Կառլ Առաջինի զորքերը անվերապահ ֆիզիկական առավելություն ունեին. նրանք ավելի լավ էին մարզված, զինված և մատակարարված, ավելի երիտասարդ և եռանդուն էին, հրամանատարական լավագույն կազմեր ունեին և ավելի կարգապահ էին: Պատերազմի սկզբում նրանք ավելի ուժեղ մարտական ոգի դրսևորեցին, բայց հետագայում բարոյագրկվեցին, սկսեցին անհույս կերպով զի-

¹ Խոսքը 17-րդ դարում անգլիայում տեղի ունեցած իրադարձությունների մասին է: Թարգմ. ծնթ.

ջել մարտում և, ի վերջո, լիակատար պարտություն կրեցին: Դա նշանակում է, որ երբ պայքարը երկարատև է դառնում, ապա նրա ելքը որոշում է ոչ թե ֆիզիկական, այլ բարոյական ուժը:

Այդ ճշմարտությունն այնքան կարևոր է, որ արժե կրկնել ևս մեկ անգամ. երբ պայքարը երկարատև է դառնում, ապա նրա ելքը որոշում է բարոյական, այլ ոչ թե ֆիզիկական ուժը:

Իսկապես, Կառլ Առաջինը շախշախվեց բարոյական ուժի կողմից, որի բացակայությունից տառապում էր իր գործը: Այն բանակը, որը կազմված էր ռազմական գործում անփորձ, բայց բարձր բարոյական ոգի ունեցող մարդկանցից, հազվեց նրբակիրթ, բայց թույլ ռազմական ոգի ունեցող պրոֆեսիոնալներին:

Յուրաքանչյուր ճակատամարտի վերջնական նպատակը ավելի շուտ հոգեբանական է, քան ֆիզիկական: Իսկական նպատակը ոչ թե այն է, որպեսզի հակառակորդը ոչնչացվի կամ կտրվի իր թիկունքից, այլ այն, որպեսզի բեկվի պայքարը շարունակելու նրա կամքը: Նացիստներն իրենց ռազմավարությունը կառուցում էին ելնելով այն սկզբունքից, որ ավելի օգտակար է քայքայել մարդկանց կամքի ուժը, քան թե ոչնչացնել նրանց: Ամերիկան իր համար պարզեց, որ պատերազմները շահում են մարդիկ: Գերմանիային հնարավորություն տրվեց հայտնագործել, որ մարդիկ են տանուլ տալիս պատերազմները:

Ժամանակակից բանակներին բարոյական բարձր, ոգեշնչված վիճակն ավելի անհրաժեշտ է, քան բոլոր նախորդներին: Այն բարոյական վիճակը, որը համապատասխանում է մարտական պատրաստվածությանը, չի կարող երկար ժամանակ դիմանալ ժամանակակից պատերազմի փորձություններին՝ իր վայրասլաց ումբակոծիչներով և ունացող ռումբերով, հսկա տանկերով, որոնք մահաբեր կրակ են դուրս ժայթքում, կրականետներով, որոնք շրջապատում ամեն ինչ այրելով բարոյազրկում են մարդկանց: Այն զինվորների համար, որոնք առաջիկայում հանդիպում է սպասվում այդ սարսափելի զենքերի հետ, միայն մարտական պատրաստությունն ու զենքը բավական չեն:

Ձի կարող ուժեղ բարոյական ոգի լինել այնտեղ, որտեղ չկա վստահություն սեփական ուժերի նկատմամբ: Լավ զինված ու մարզված զինվորը, բնականաբար, ինչպես բարոյական, այնպես էլ ֆիզիկական տեսակետից կզգա իր առավելությունը վատ մարզված և վատ զինված հակառակորդի նկատմամբ՝ ճիշտ այնպես, ինչպես լավ հագնված արհեստավորն է զգում իր գերազանցությունը այն բանվորի նկատմամբ, որը պարանոցի շուրջ փաթաթված կապույտ թաշկինակ է կրում: Մարտական պատրաստություն, զենք, նյութական պայմաններ, կառավարում, կարգապահություն և ընկերության ոգի՝ ահա այն

գործոնները, որոնք բարոյական բարձր վիճակ են ստեղծում: Այդ բոլոր հիմնական գործոններն, անկասկած, շատ բան կարող են անել: Բայց դրանք ևս դեռ բավական չեն:

Մեծագույն տհաճությունը, որ կարող է ապրել զինվորը ռազմական ծառայության անցնելուց հետո, իր անձնական ազատության կորուստն է: Նրան ստիպում են ապրել մեկ ուրիշի կողմից ստեղծված կարգուկանոնի հիման վրա: Նույնիսկ նրա երեկոյան հանգիստը, որի ժամանակ նա իրավունք ունի իրեն ազատ զգալու, կարգավորվում է հրամանատարների կողմից: Նա չի կարող հագնվել իր ճաշակին համապատասխան և գնալ ուր ցանկանում է: Նրան կարող են հրամայել անել այն, ինչ իրեն բոլորովին դուր չի գալիս: Նրա ամբողջ կյանքն ընթանում է ոչ այնպես, ինչպես ինքը կցանկանար: Կոլեկտիվը կուլ է տալիս նրա անձը:

Հասկանալի է, որ անիմաստ կլինեն սպասել, որ այդ ամենը հաճելի կլինի զինվորին, և հիմարություն կլինեն ակնկալել, որ նա անվրդով կհամակերպվի այդ բոլոր սահմանափակումներին:

Զինվորին ամենից առաջ պետք է համոզել, որ առանց անհրաժեշտության իր ազատությունը չի սահմանափակվի և ոտնահարվի: Ծառայությունը նրանից մեծ ճշտապահություն է պահանջում և նա իրավունք ունի, որպես պատասխան, ակնկալելու հենց այդպիսի ճշտապահություն: Մնունդը միշտ պետք է պատրաստ լինի որոշված ժամանակին: Շաբաթ օրերին, իսկ կիրակի՝ ժամերգությունից հետո, զինվորները պետք է հանգստանան: Այդ օրերին չի կարելի առանց ծայրահեղ անհրաժեշտության ինչ-որ աշխատանքներ կատարել: Զինվորներին չի կարելի ստիպել, որպեսզի մասնակցեն մարզական մրցությունների, եթե նրանք ցանկանում են որևէ այլ գործով զբաղվել կամ պարզապես կցանկանային, որ իրենց հանգիստ թողնեն:

Երեկոյան ժամերը հնարավորության սահմաններում պետք է ազատ թողնել տարբեր աշխատանքներից և ուսումնական պարապմունքներից: Եթե զինվորը բարեխղճորեն է կատարել ցերեկային աշխատանքը, ապա նա կատարել է ճիշտ այնքան, որքան որ ընդունակ է դիմանալու օրգանիզմը: Հոգեբանները մերժում են այն հիմար կարծիքը, թե իբր զինվորն անխուսափելիորեն կփչանա, եթե նրան չստիպեն առանց հանգստի աշխատել արևածագից մինչև մայրամուտ: Այն զինվորները, ովքեր ցերեկը լարված աշխատելուց հետո բավարար հանգիստ են ստանում, լինում են ավելի ուժեղ, երջանիկ, գործունակ ու կարգապահ, քան նրանք, ում ստիպում են աշխատել անընդմեջ:

Անհրաժեշտ է խիստ հսկողության տակ պահել այն շափից ավելի ջանասեր սերժանտներին, որոնք առանձնահատուկ հաճույքով են արտաժամյա

աշխատանք հնարում: Այդպիսի սերժանտները քայքայում են զորքի բարոյական վիճակը:

Որոշակի անձնական ազատությունների կորստյան դիմաց զինվորին անհրաժեշտ է խրախուսել, որպեսզի նա այլ ձևերով և ուղղություններով դրսևորի իր անհատականությունը: Սպորտը միայն վարպետներին չպետք է հասանելի լինի: Եթե բավարար քանակությամբ մարզահրապարակներ չկան, ապա մարտական պատրաստության դասերն այնպես պետք է պլանավորել, որպեսզի որոշ զորամասեր կարողանան սպորտով զբաղվել ոչ թե երեկոյան, այլ առավոտյան ժամերին: Հատուկ ուշադրություն պետք է հատկացնել զվարճալի միջոցառումների կազմակերպմանը:

Զորքի բարոյական վիճակի ամրապնդման համար դրսից դասախոսներ հրավիրելը, որպես կանոն, իրեն չի արդարացնում, քանի որ զինվորները չեն սիրում մասնագետ դասախոսների ձանձրալի ելույթները: Զրույցները պետք է վարեն իրենք՝ զինվորները, ինչպես նաև նույն այն զորամասից հատուկ ընտրված սպաներն ու սերժանտները, որտեղ ծառայում են զինվորները:

Խորհուրդ է տրվում զրույցներ կազմակերպել հետևյալ թեմաներով.
«Հանուն ինչի՞ ենք մենք կռվում»,
«Անգլիան պատերազմից հետո»,
«Ի՞նչ տեղի կունենա, եթե հաղթի Գերմանիան»,
«Գերմանիան հիտլերյան ռեժիմի պայմաններում»,
«Համակենտրոնացման ճամբար»,
«Օկուպացիոն բանակ»,
«Ինչպե՞ս հաջողության հասնել բանակում»,
«Ինչպե՞ս հաջողության հասնել քաղաքացիական կյանքում»,
«Հիտլերի պայքարը և մեր պայքարը»,
«Հիտլերը որպես մարդ»,
«Ռազմական ծախսեր»,
«Գիկտատուրա և ժողովրդավարություն»,
«Գերմանական խելքը»,
«Գերմանիայի վերելքը»,
«Իրավիճակը Հեռավոր Արևելքում»,
«Մեծ Բրիտանիայի տնտեսական վիճակը»,
«Գործազրկության խնդիրը»,
«Միջազգային առևտուր»,
«Ինչպե՞ս է կառավարվում մեր պետությունը»:

Բարոյական բարվոք վիճակի պահպանման գործում երաժշտության դերն ընդունում են բոլորը: Սակայն երաժշտությունը կարող է մեծ ազդեցություն ունենալ նաև նրա ստեղծման գործում: Թուլացնելով մարդկանց միջև գոյություն ունեցող պատենշները, երաժշտությունը դառնում է անհատներին և կոլեկտիվներին համախմբող գործուն միջոց: Սպաները պետք է հոգ տանեն, որպեսզի իրենց այն բոլոր ենթակաևերը, ովքեր կարողանում են նվագել շրթհարմոնի վրա, ունենան այդ գործիքը: Կավ երաժշտությունը գեղեցկացնում է զորանոցային կյանքը: Երկարատև արշավներից առաջ և այլ դեպքերի համար անհրաժեշտ է այնպիսի երաժշտական ծրագրեր կազմել, որոնցում ներգրավված են այնպիսի աշխույժ շարային երգեր, որոնց կատարմանը կարող է միանալ անձնակազմի մեծ մասը: Սպաները, ենթասպաներն ու սերժանտները նման երաժշտական ծրագրերին մասնակցելը պետք է իրենց արժանապատվությունից ցածր չհամարեն: Հոգեբանական ազդեցությունն ավելի մեծ է լինում, երբ երգում են բոլորը:

Ամերիկյան գեներալ Ջ.Ֆ. Բելլն ասում էր. «Բանակն առանց երգի իր մարտական ոգով զիջում է այն չափով, ինչ չափով որ կորցրել է երաժշտությունը զգալու ընդունակությունը: Բանակի համախմբվածության ամրապնդման ավելի հզոր միջոց, քան երաժշտությունը, գոյություն չունի»:

Այդ տեսակետի ճշմարտացիության համոզիչ օրինակ է Ֆրեդերիկ Սոուլմենի «Մոնսից մինչև Իպրա» գրքից հետևյալ գրվազը:

«4-րդ դրագունյան գնդի սպա, մայր Թոմ Բրիջեսը ուրբաթ օրը, կեսօրից հետո, հրաման է ստանում մեկնել Սեն-Կանտեն և պարզել, թե այնտեղ արդյո՞ք չեն հայտնվել հետ մնացած զինվորների նոր խմբեր: Հրապարակներից մեկում նա հայտնաբերում է հարյուր կամ ավելի մարդկանցից կազմված մի խումբ, տարբեր զորամասերից, որոնք ուժասպառ վիճակում նստած էին գետնին և այնքան անտարբեր էին այն ամենի նկատմամբ, ինչ տեղի էր ունենում շրջապատում, որ թվում էր, թե ընդունակ չեն միանալու դեպի հարավ նահանջող բանակին: Բրիջեսը հասկացավ, որ այդ մարդիկ մահու չափ հոգնած են: Նրանց չէր կարող ոտքի հանել ոչ խստագույն հրամանը, ոչ քաղաքավարի խնդրանքը և ոչ էլ շողոթորթությունը: Թվում էր, թե 36 ժամ անընդհատ առանց սննդի ու հանգստի քալելուց հետո նրանց մեծամասնությունը կորցրել էր տեղաշարժվելու կարողությունը:

Եվ հանկարծ զվարճասեր մայրի գլխում փայլուն միտք է ծագում: Մտնելով խաղալիքների խանութ, նա մանկական թմբուկ և սուլիչ է գնում: Թմբուկը նա ամրացնում է իր գոտուն:

- Դուք կարո՞ղ եք «Անգլիական գրենադեր» նվագել, հարցնում է նա իր փողհարին:

- ձի՛շտ այդպես, սը՛ր:

Մեկ րոպե անց այդ զուգն արդեն քայլում էր հրապարակով: Անագե խաղալիք սուլիչի հստակ ու հնչեղ դիսկանտը (մանկական բարակ ձայնը) արտաբերում էր. «Անգլիական գրենադերներից քաջը աշխարհում չկա» երգի մեղեդին:

Նրանք շրջում են հրապարակով մեկ: Թե առնելով մայրրի ոգեշնչվածությունից, փողհարն իր բոլոր ընդունակություններն ու հոգին դնում էր ամեն մի նոտայի մեջ: Իսկ հսկա և բարեհոգի Բրիջեսը ջանադրաբար փոքրիկ ձողիկներով թխկթխկացնում էր իր թմբուկը, ձողիկներ, որոնք նրա հսկա թաթերի մեջ կոմիկական տեսք ունեին:

Հավասարվելով գետնին պառկած զինվորներին, նրանք հանդիսավոր կերպով անցան նրանց մոտով: Ահա և վերջին զինվորը: Կհասնի՞, արդյոք, նրանց գիտակցությանը այս երաժշտությունը, որն այնքան հարուստ է հին ու բարի ժամանակների ավանդույթներով: Արդյո՞ք նրանց կկարողանա ոգևորել մայրրի ոգեշնչվածությունը, որը հիանալի գիտե, թե այդ խեղճ տղաներն իրենց ինչպես են զգում: Կազդի՞, արդյոք, Թոմմի՞² բնավորության այն լարերի վրա, որոնք նրան այնքան հաճախ են փրկել փորձանքից:

Կայծը բռնկում առաջ բերեց: Ոմանք արցունքն աչքերին, մյուսները բարձրաձայն ծիծաղելով, ոտքի թռան և սկսեցին շարվել: Մարմնի փայտացած մասերը ենթարկվեցին արթնացած կամքին: Կրկնելով «Անգլիական գրենադերները» երգի խոսքերը, զինվորները երկար շարասյունով շարժվեցին փողոցով դեպի ներքև՝ խաղալիք թմբուկի վրա թխկթխկացնող հսկա մայրրի և ծանր շնչող փողհարի հետևից:

«Առա՛ջ, գնդապետ, քեզ հետ նույնիսկ դեպի դժոխք», - երգում էր մի ամրակազմ իռլանդացի՝ դժվարությամբ շարժելով խոնջացած ոտքերը:

Հրապարակի վրա ոչ ոք չմնաց»:

² Թոմմի – անգլիական զինվորի մականունը: - Թուսեթեն խմբագրի ծնթ.: